

«El viatge de les dones del desert» de la reportera gràfica Ana Valiño: un centenar d'impressionants retrats de les àvies sahrauís

Per Jesús Martínez Fernández

«Un únic moment, el moment en què l'home sap per sempre més qui és realment». A la pàgina 69 de *l'Aleph*, l'escriptor Jorge Luis Borges amplia el significat del vocable *destí*, l'hora exacta en què l'home s'il·lumina i entén què fa aquí a baix, en un món a punt d'explotar. La frase la podria haver dit la professora María Kodama (*Relats*). Borges és el marit de María Kodama.

A l'anàlisi semiòtic, es pot inferir que l'home també és una dona.

«El 2014 vaig tenir plena consciència de què em volia dedicar a la fotografia professional i, sobretot, empo-

derar la dona, les dones», diu Ana Valiño (León, 1978), fulgorant i melodiosa veu, Casandra, unicorn, protectora, guardiana, manigua, gegant i apòcope, perquè suprimeix les lletres que li sobren i capta l'essència amb la seva càmera, eina i arma de combat. «D'alguna manera vaig connectar amb el meu avi Justo, ja mort, enamorat també de la fotografia».

Ana Valiño és notícia, perquè el seu projecte «El viatge de les dones del desert» ha rebut una beca Nous Talents a la present edició de Trobades fotogràfiques de Gijón, a més de guanyar el premi del certamen León és Photo.

«Es tracta de gairebé un centenar de retrats de les àvies

Jadiya Lehibb al campament d'Aaiun, el 2018.
© Ana Valiño

sahrauis, als campaments de refugiats, a Algèria. Dones molt castigades per les condicions en què es troben, amb cares solcades per arrugues, atroïtades. Jo tenia clar que els seus ulls entretancats i les seves mirades transmetien potència, les dotava de molta força, així que, per ressaltar encara més els seus contorns, em vaig endur una tela negra que servís de fons», explica Ana, que el 2005 va trepitjar per primera vegada els camps propers a Tinduf. «Llocs indignes per a la vida humana, en el no-res més absolut, en una zona àrida, pedregosa. Però va resultar increïblement bonic que elles m'obrissin les seves haimes, la seva intimitat».

Igual que la novel·lista nord-americana Kathryn Stockett va documentar les condicions laborals de les criades negres a Mississipi a la seva obra *Criadas y señoras* –portada al cinema pel director Tate Taylor, el 2011–, Ana ha recorregut les dovelles dels camins de sorra, embranzida pes vents, per demanar informació d'aquestes «guerreres».

«El procés va ser el següent: vaig visitar diferents arxius visuals i després, a les dones sahrauis, a les particulars conservadores domèstiques, els demanava les imatges que atresoressin, a l'època en què eren unes adolescents i van rebre instrucció militar, quan la guerra del Front Polisari amb el Marroc (1975-1991). Moltes guardaven còpies en paper sota les catifes. Jo em vaig portar un escàner i vaig recuperar unes tres-centes instantànies, que vaig imprimir a Espanya i així no es perdran. Anant casa per casa i amb l'ajuda del meu amic Dah Salama, vaig demanar ajuda perquè m'identifiquessin les persones que a les diferents fotos hi sortien i, a poc a poc, vaig anar recomponent el puzzle. Quan les localitzava, gravava també el retrobament amb la imatge antiga, i després li feia el retrat, amb la vestimenta militar de llavors», resumeix, i després tal vitalitat quan ho explica, que amb el seu entusiasme podria ressuscitar els espartans caiguts al pas de les Termòpiles i posar-los a fer vàiniques. «El que vull és visibilitzar les històries de les dones sahrauis, i que el relat visual es complementi amb el dels homes, ja descrit per la historiografia oficial».

L'envolten «productors emocionals», com ella els anomena: família i amics (Lala Mohamed Ahmed; sa mare, Elvira, etcètera).

La seva germana d'acollida, sahrauí, es diu Embarkalina Salek.

La reportera gràfica Ana Valiño forma part del Sàhara.●

Mabruga Iasar, al campament de Smara, el 2018. © Ana Valiño

Tarcha Mohamed mira les fotografies del fitxer. © Ana Valiño

Ana Valiño fotografiant Neia a la seva haima. © Alexandra Alonso-Santocildes